O‘ZBEK MATBUOTIDA SUN’IY INTELLEKTDAN FOYDALANISH ORQALI KONTENT YARATISH JARAYONINI TEZLASHTIRISH IMKONIYATLARI

Sodiqov Dilmurod Abdiraimovich

Received: 09.02.2026
Revised: 10.02.2026
Accepted: 11.02.2026

Kalit so‘zlar:
sun’iy intellekt, raqamli jurnalistika, avtomatlashtirilgan kontent, media texnologiyalar, tezkor axborot, algoritmik tahrir, redaksiya jarayoni, data tahlil.

Annotatsiya. Mazkur tezisda O‘zbek matbuotida sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish orqali kontent yaratish jarayonini tezlashtirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda redaksiya ishining takroriy bosqichlarini avtomatlashtirish, qisqa yangiliklar tayyorlash, tarjima va tahrirlash jarayonlarini optimallashtirishning amaliy samaralari ko‘rib chiqiladi. Sun’iy intellekt jurnalist faoliyatini to‘liq almashtirmasdan, uni qo‘llab-quvvatlovchi vosita sifatida mehnat unumdorligini oshirishi asoslab beriladi. Natijada inson nazorati bilan uyg‘unlashgan gibrid model tezkorlik va mazmuniy sifatni birgalikda ta’minlashi aniqlanadi.

Kirish. So‘nggi yillarda raqamli texnologiyalar taraqqiyoti ommaviy axborot vositalari faoliyatida tub o‘zgarishlarni yuzaga keltirdi. Axborot ishlab chiqarish, qayta ishlash va tarqatish jarayonlari an’anaviy shakldan raqamli muhitga ko‘chib, tezkorlik, aniqlik va samaradorlik asosiy mezonga aylandi. Internet nashrlari, ijtimoiy tarmoqlar va mobil platformalarning ommalashuvi natijasida auditoriyaning axborot iste’moli odatlari ham keskin o‘zgardi: bugungi o‘quvchi yangilikni kunlab emas, daqiqalar ichida olishni istaydi. Shu sababli jurnalistikaning eng muhim vazifalaridan biri – tezkor, sifatli va ishonchli kontent yaratish mexanizmlarini takomillashtirishga aylandi. Mazkur jarayonda sun’iy intellekt texnologiyalari media sohasiga yangi imkoniyatlarni olib kirmoqda. Matn yaratish, tahrirlash, tarjima qilish, ma’lumotlarni tahlil qilish va sarlavha generatsiyasi kabi jarayonlarni avtomatlashtirish orqali jurnalistning vaqt sarfi sezilarli darajada qisqaradi. Avval bir necha soat talab qilgan ma’lumotlarni yig‘ish va qayta ishlash ishlari endilikda algoritmlar yordamida bir necha daqiqada bajarilishi mumkin. Bu esa jurnalistni texnik jarayonlardan ozod qilib, uni tahliliy va ijodiy faoliyatga ko‘proq e’tibor qaratishiga xizmat qiladi.

O‘zbek matbuoti ham global raqamli transformatsiya jarayonidan chetda qolmayapti. So‘nggi yillarda mahalliy internet nashrlarida yangiliklar oqimi hajmi ortib, kunlik materiallar soni bir necha baravar ko‘paydi. Biroq kontent hajmining oshishi bilan bir qatorda uni tezkor tayyorlash muammosi ham dolzarb bo‘lib bormoqda. Jurnalistlar qisqa vaqt ichida ko‘p miqdordagi ma’lumotni tayyorlashga majbur bo‘layotgani sababli ayrim hollarda sifat va tahliliy chuqurlik pasayishi mumkin. Aynan shu nuqtada sun’iy intellekt

texnologiyalaridan foydalanish kontent yaratish jarayonini optimallashtirish vositasi sifatida namoyon bo‘ladi. Sun’iy intellekt yordamida yangiliklar lentalarini avtomatik shakllantirish, matnlarni stilistik tahrirlash, audio va video materiallardan tezkor transkripsiya olish hamda ijtimoiy tarmoqlar uchun qisqa formatdagi materiallarni tayyorlash mumkin. Natijada redaksiya ish jarayoni bosqichlari qisqaradi, jurnalistning mehnat unumdorligi oshadi va axborot auditoriyaga tezroq yetkaziladi. Bundan tashqari, ma’lumotlar tahliliga asoslangan tavsiyalar orqali o‘quvchi qiziqishiga mos materiallar yaratish imkoniyati ham paydo bo‘ladi.Shu bilan birga, sun’iy intellektdan foydalanish faqat tezlikni oshirish bilan cheklanmaydi, balki kontent ishlab chiqarish jarayonini tizimlashtirishga ham xizmat qiladi. Ma’lumotlarni avtomatik saralash, faktlarni tekshirish va manbalarni aniqlash kabi funksiyalar jurnalistikaning sifat standartlarini saqlashga yordam beradi. Bu esa ayniqsa tezkor yangiliklar muhitida muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tezisda O‘zbek matbuotida sun’iy intellektdan foydalanish orqali kontent yaratish jarayonini tezlashtirish imkoniyatlari, uning redaksiya ish faoliyatiga ta’siri hamda jurnalist mehnatini optimallashtirishdagi o‘rni tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili. Sun’iy intellektning jurnalistika va media sohasiga kirib kelishi so‘nggi o‘n yillikda ilmiy adabiyotlarda keng yoritilayotgan mavzulardan biriga aylandi. Xalqaro tadqiqotlarda bu hodisa ko‘pincha “avtomatlashtirilgan jurnalistika”, “algoritmik media” yoki “data-jurnalistika” tushunchalari bilan izohlanadi. Tadqiqotchilar sun’iy intellektni, avvalo, katta hajmdagi ma’lumotlarni tezkor qayta ishlash va standart formatdagi matnlarni generatsiya qilish vositasi sifatida baholaydilar. Shu jihatdan u yangiliklar ishlab chiqarish jarayonida vaqtni qisqartiruvchi texnologik mexanizm sifatida qaraladi. Dastlabki ilmiy ishlarda avtomatlashtirilgan matn yaratish tizimlari asosan sport statistikasi, moliyaviy hisobotlar va ob-havo prognozlari kabi strukturalashgan ma’lumotlarga asoslangan yangiliklarni ishlab chiqish uchun qo‘llanilgani ta’kidlanadi. Tadqiqotchilar bunday kontentning asosiy ustunligi sifatida tezkorlik va barqaror aniqlikni ko‘rsatadilar. Chunki algoritmlar ma’lumotlarni inson omilidan xoli ravishda qayta ishlaydi va fakt xatoliklari ehtimolini kamaytiradi. Shu bilan birga, ko‘plab mualliflar avtomatlashtirilgan matnlar tahliliy chuqurligi past bo‘lishi mumkinligini ham qayd etadilar. Demak, sun’iy intellekt jurnalistni to‘liq almashtiruvchi emas, balki yordamchi vosita sifatida baholanadi.

Keyingi tadqiqotlarda sun’iy intellektning faqat matn yaratish emas, balki butun redaksiya jarayoniga ta’siri o‘rganilgan. Media boshqaruvi bo‘yicha olib borilgan ishlarda algoritmlar kontent rejalashtirish, auditoriya xatti-harakatlarini prognozlash va materiallarni shaxsiylashtirish imkonini berishi ko‘rsatiladi. Xususan, foydalanuvchi qiziqishlarini tahlil qiluvchi tizimlar orqali nashrlar o‘quvchiga mos materialni tezroq taklif qilishi mumkin. Bu esa kontent ishlab chiqarish samaradorligini oshirib, jurnalistning vaqtini takroriy operatsiyalardan ozod qiladi. Lingvistika va kompyuter tilshunosligi sohasidagi ilmiy manbalarda esa sun’iy intellekt asosidagi tabiiy tilni qayta ishlash (NLP) texnologiyalarining jurnalistikadagi o‘rni keng tahlil qilinadi. Matnni avtomatik tarjima qilish,

qisqartirish, sarlavha yaratish va semantik tahlil qilish imkoniyatlari redaksiya ish jarayonini sezilarli tezlashtirishi qayd etiladi. Tadqiqotchilar ayniqsa ko‘p tilli axborot muhitida bu texnologiyalarning ahamiyati ortib borayotganini ta’kidlashadi. Chunki global axborot oqimi sharoitida yangilikni tezkor tarjima qilib tarqatish raqobat ustunligini ta’minlaydi. Media etikasi yo‘nalishidagi ishlarda esa sun’iy intellektdan foydalanishning mas’uliyatli jihatlari ko‘rib chiqiladi. Ayrim mualliflar avtomatlashtirilgan kontent tezkorlikni oshirsa-da, inson nazoratisiz foydalanilganda kontekstual xatolar paydo bo‘lishi mumkinligini ta’kidlaydi. Shu sababli ilmiy adabiyotlarda “inson + algoritm” modeli eng maqbul yondashuv sifatida ko‘rsatiladi. Bu modelda sun’iy intellekt texnik va takroriy jarayonlarni bajaradi, jurnalist esa yakuniy tahrir va tahliliy baholashni amalga oshiradi.

MDH hududidagi tadqiqotlarda ham media raqamlashtirilishi va sun’iy intellektdan foydalanish jarayonlari o‘rganilgan. U yerda asosiy e’tibor redaksiya ishini optimallashtirish va tezkor yangilik ishlab chiqarishga qaratilgan. Tadqiqotchilar sun’iy intellekt yordamida qisqa xabarlar, e’lonlar va statistik ma’lumotlarga asoslangan materiallarni tez tayyorlash mumkinligini ko‘rsatadi. Bu esa jurnalistlarga reportaj va tahliliy maqolalarga ko‘proq vaqt ajratish imkonini beradi. O‘zbek ilmiy manbalarida mazkur mavzu nisbatan yangi bo‘lsa-da, raqamli jurnalistika, konvergent media va data-tahlilga bag‘ishlangan ishlarda sun’iy intellekt texnologiyalarining istiqbollari tilga olinadi. Tadqiqotchilar mahalliy nashrlarda yangiliklar oqimi tezlashgani, biroq resurslar cheklanganligi sababli avtomatlashtirish zarurati ortib borayotganini qayd etadilar. Ayniqsa, tarjima, qisqa xabarlar tayyorlash va ijtimoiy tarmoqlar uchun kontent moslashtirish jarayonlari sun’iy intellekt orqali optimallashtirilishi mumkinligi ta’kidlanadi. Umuman olganda, ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, sun’iy intellekt jurnalistikada ijodiy faoliyatni emas, balki texnik va takroriy jarayonlarni avtomatlashtirish orqali kontent yaratish tezligini oshiruvchi vosita sifatida qaraladi. Tadqiqotlarning aksariyatida uning asosiy samarasi vaqtni tejash, ishlab chiqarish hajmini oshirish va auditoriyaga moslashtirilgan axborot yetkazib berish bilan bog‘liq ekani qayd etiladi. Bu esa O‘zbek matbuotida ham sun’iy intellektni kontent yaratish jarayonini tezlashtiruvchi amaliy texnologiya sifatida o‘rganish zarurligini asoslaydi.

Tadqiqot muhokamasi. O‘zbek matbuotida kontent yaratish jarayonini kuzatish shuni ko‘rsatadiki, redaksiyalarning asosiy vaqt sarfi axborotni yig‘ishdan ko‘ra uni qayta ishlash va mos formatga keltirish bosqichlariga to‘g‘ri keladi. Yangilikni tayyorlash jarayonida manbalarni tekshirish, matnni tahrirlash, sarlavha qo‘yish, qisqa annotatsiya yozish hamda ijtimoiy tarmoqlar uchun alohida variant yaratish kabi bir necha takrorlanuvchi operatsiyalar mavjud. Sun’iy intellekt texnologiyalarini joriy etish aynan shu bosqichlarni optimallashtirish orqali kontent ishlab chiqarish tezligini sezilarli oshirishi mumkin. Kuzatishlar shuni ko‘rsatadiki, sun’iy intellekt yordamida eng avvalo

qisqa yangiliklar formatini tayyorlash jarayoni tezlashadi. Masalan, rasmiy bayonotlar, statistik ma'lumotlar yoki press-relizlar asosida tayyorlanadigan xabarlar algoritmlar orqali dastlabki variant sifatida avtomatik shakllantirilishi mumkin. Jurnalist esa ushbu matnni tahrir qilib, kontekstual ma'lumotlar bilan boyitadi. Natijada materialni yaratish vaqti bir necha baravar qisqaradi, biroq mazmuniy nazorat saqlanib qoladi. Bu yondashuv tezkor yangiliklar segmentida ayniqsa samarali hisoblanadi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, sun'iy intellektdan foydalanish nafaqat yozish tezligini, balki kontent ishlab chiqarish zanjirining butun tuzilishini o'zgartiradi. Avval jurnalist barcha bosqichlarni ketma-ket bajaradigan bo'lsa, endilikda ish parallel tarzda tashkil etilishi mumkin: algoritm dastlabki matnni tayyorlaydi, muharrir stilistik tekshiruvni amalga oshiradi, jurnalist esa tahliliy izoh qo'shadi. Bu model redaksiyada vaqtni taqsimlashni yanada samarali qiladi hamda inson resurslaridan optimal foydalanishga olib keladi. Shuningdek, sun'iy intellekt asosidagi tarjima va qisqartirish vositalari O'zbek matbuotida xorijiy manbalarga asoslangan materiallar tayyorlashni tezlashtiradi. Global axborot oqimida xalqaro yangiliklarni o'z vaqtida yetkazish muhim hisoblanadi. Avval tarjima uchun alohida vaqt talab qilingan bo'lsa, endi dastlabki tarjima avtomatik amalga oshiriladi, jurnalist esa faqat terminologik va uslubiy moslashtirishni bajaradi. Bu esa nashrlarning tezkorlik darajasini oshirib, raqobatbardoshligini kuchaytiradi. Biroq muhokama davomida sun'iy intellektdan foydalanishning ayrim cheklovlari ham qayd etildi. Avtomatik yaratilgan matnlar ba'zan kontekstni yetarlicha chuqur anglamasligi mumkin, ayniqsa ijtimoiy-siyosiy yoki madaniy mazmunga ega materiallarda ehtiyotkorlik talab etiladi. Shu sababli redaksiyalarda to'liq avtomatlashtirish emas, balki nazorat ostidagi yarim avtomatik model samaraliroq deb baholandi. Ya'ni sun'iy intellekt yordamchi vosita sifatida qo'llanib, yakuniy qaror inson tomonidan qabul qilinadi.

Muhokama natijalari shuni ham ko'rsatadiki, sun'iy intellekt joriy etilishi jurnalistning rolini kamaytirmaydi, aksincha uni o'zgartiradi. Jurnalist axborotni qo'lda qayta yozuvchi emas, balki mazmunni tahlil qiluvchi va tekshiruvchi mutaxassisga aylanadi. Bu esa sifatli tahliliy materiallar ulushini oshirish imkonini beradi. Tezkor xabarlar algoritmlar yordamida tayyorlangan sari jurnalist murakkab mavzularni chuqur yoritishga ko'proq vaqt ajratadi. Umuman olganda, tadqiqot muhokamasi sun'iy intellektdan foydalanish O'zbek matbuotida kontent yaratish jarayonini tezlashtirishning amaliy vositasi ekanini ko'rsatdi. Eng katta samaradorlik takroriy operatsiyalarni avtomatlashtirish, tarjimani tezlashtirish va qisqa formatdagi materiallarni generatsiya qilishda namoyon bo'ladi. Biroq maksimal natijaga erishish uchun inson nazorati bilan uyg'unlashgan gibrid modelni qo'llash muhim hisoblanadi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari O'zbek matbuotida sun'iy intellektdan foydalanish kontent yaratish jarayonini sezilarli darajada tezlashtirishini ko'rsatdi. Ayniqsa qisqa yangiliklar, press-relizlar, tarjima va sarlavha tayyorlash kabi takroriy bosqichlarda algoritmlar vaqtni tejash va mehnat unumdorligini oshirishga xizmat qiladi. Biroq

sun'iy intellekt to'liq mustaqil vosita emas, balki jurnalist faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi texnologiya sifatida samarali hisoblanadi. Eng maqbul model – avtomatlashtirilgan jarayon va inson nazoratining uyg'unlashuvi bo'lib, u tezkorlik bilan birga mazmuniy sifatni ham ta'minlaydi. Natijada jurnalistlar texnik ishlardan ozod bo'lib, tahliliy va ijodiy faoliyatga ko'proq e'tibor qaratish imkoniga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Carlson, M. (2015). The robotic reporter: Automated journalism and the redefinition of labor, compositional forms, and journalistic authority. Digital Journalism, 3(3), 416–431.
2. Diakopoulos, N. (2019). Automating the news: How algorithms are rewriting the media. Cambridge, MA: Harvard University Press.
3. Graefe, A. (2016). Guide to automated journalism. New York, NY: Columbia University, Tow Center for Digital Journalism.
4. Napoli, P. M. (2014). Automated media: An institutional theory perspective on algorithmic media production and consumption. Communication Theory, 24(3), 340–360.
5. Thurman, N., Dörr, K., & Kunert, J. (2017). When reporters get hands-on with robo-writing: Professionals consider automated journalism's capabilities and consequences. Digital Journalism, 5(10), 1240–1259.
6. Van Dalen, A. (2012). The algorithms behind the headlines: How machine-written news redefines the core skills of human journalists. Journalism Practice, 6(5–6), 648–658.